

ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ КОШИКОВ,*кандидат юридичних наук,**Харківський національний університет внутрішніх справ;* <https://orcid.org/0000-0002-2546-0965>,*e-mail: besolgigo@gmail.com***ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Аргументовано необхідність подальшого вивчення ефективності діяльності державних органів зарубіжних країн стосовно реалізації політики економічної безпеки, що потужно впливатиме на розбудову національної системи оцінювання такої ефективності. Розглянуто наукові підходи до визначення в зарубіжних наукових джерелах терміна «економічна безпека» залежно від об'єкта дослідження (держава, регіон, людина), а також показники її оцінювання. Проаналізовано закордонний досвід оцінювання економічного стану та економічної безпеки зарубіжних країн, який застосовується як на рівні керівництва держав, так і для міжнародних рейтингів Світового банку та Банку реконструкції та розвитку. Запропоновано основні напрямки імплементації позитивного зарубіжного досвіду оцінювання рівня економічної безпеки в національну практику. Зроблено висновок, що національна методика розрахунку рівня економічної безпеки України потребує вдосконалення шляхом введення до її системи показників роботи державних органів за відповідним напрямком, визначення критеріїв і показників протидії економічній злочинності та корупції, вдосконалення механізму збору первинних даних шляхом додавання соціологічних досліджень, експертних оцінок та досліджень зарубіжних фінансових інституцій.

Ключові слова: економіка, економічна безпека, критерії, показники, оцінювання.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Реалізація державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави потребує системного моніторингу та коригування, враховуючи швидкі зміни в глобальному світі та економічному просторі. Зазначений моніторинг стану економічної безпеки держави має здійснюватися шляхом отримання та вивчення певних фактичних даних, що дозволяють зробити висновок про ефективність спільних зусиль уповноважених органів держави в напрямку забезпечення національної економічної безпеки. Зазначені дані в науковій літературі отримали назву «показники економічної безпеки», у свою чергу параметри, за якими створюються відповідні дані (показники), називаються критеріями.

У 2013 р. Міністерством економічного розвитку України були розроблені Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, в яких закріплено перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їх порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки¹. Разом із тим, цей доку-

мент зазначає, що методичні рекомендації мають інформаційний, рекомендаційний, роз'яснювальний характер та не є обов'язковими. Отже, ми впевнені, що пропонувані Міністерством перелік можна вдосконалити, зокрема шляхом вивчення закордонного досвіду оцінювання стану економіки, економічної безпеки та роботи державних органів у зазначеному напрямку.

Стан дослідження проблеми

За останні роки проблемі оцінювання стану економічної безпеки держави присвятили свої праці А. Ю. Гріненко, В. В. Джумеля, Д. В. Журавльов, А. Б. Качинський, А. В. Піхоцький та ін. Разом із цим, аналіз зазначених праць указує на необхідність подальшого вивчення ефективності діяльності державних органів зарубіжних країн стосовно реалізації політики економічної безпеки, що потужно впливатиме на розбудову національної системи оцінювання такої ефективності.

України : Наказ М-ва економічного розвитку і торгівля України від 29.10.2013 № 1277 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 21.05.2020).

¹ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки

Мета і завдання дослідження

Метою статті є аналіз закордонного досвіду оцінювання економічного стану та економічної безпеки зарубіжних країн із подальшим виробленням пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства у цій сфері. Досягнення задекларованої мети забезпечується виконанням таких завдань: опрацювання наукових підходів до визначення у зарубіжних наукових джерелах терміна «економічна безпека» залежно від об'єкта дослідження (держава, регіон, людина), а також показників її оцінювання; визначення особливостей проведення Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку комплексних досліджень розвитку економіки країн світу та розроблення пропозицій щодо оновлення національної методики розрахунку рівня економічної безпеки України.

Наукова новизна дослідження

У публікації проаналізовано закордонний досвід оцінювання економічного стану та економічної безпеки зарубіжних країн, який застосовується як на рівні керівництва держав, так і для складання міжнародних рейтингів Світового банку та Банку реконструкції та розвитку, в результаті чого запропоновано провідні напрямки імплементації позитивного зарубіжного досвіду оцінювання рівня економічної безпеки в національну практику.

Виклад основного матеріалу

Для об'єктивного аналізу оцінювання ефективності державної політики у сфері економічної безпеки, по-перше, слід визначитися із базовим поняттям. Як ми уже зазначали в попередніх наукових публікаціях, під державною політикою у сфері забезпечення економічної безпеки держави ми маємо розуміти закріплену чинним законодавством України систему законодавчих, організаційних та управлінських заходів, яка реалізується, головним чином, уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації за участю політичних партій, інститутів громадянського суспільства та представників бізнес-середовища з метою впорядкування та розвитку суспільних економічних відносин, забезпечення реалізації соціально-економічних прав і свобод громадян, а також створення умов для подальшого розвитку і зростання національної економіки та забезпечення конкурентоспроможності держави у світовому економічному середовищі.

Разом із вищевикладеним виникає питання про те, як оцінювати ефективність реалізації державної політики. З одного боку, пи-

тання дуже легке – слід створити певну систему критеріїв оцінювання стану економічної безпеки, сформулювати (вирахувати) перелік показників за цими критеріями, а потім поррахувати, якими вони є в реальності, – якщо отримані дані відрізняються від еталонних у більший бік, значить країна прямує в правильному напрямку, якщо ні, то діяльність із забезпечення економічної безпеки треба скоригувати.

Водночас, на нашу думку, використовувати в нормативних актах і спеціальній літературі показники економічної безпеки є суто «економіко-цифровими» даними, що відображають числові значення для певних сфер життєдіяльності людини: рівень заробітної плати, значення ВВП, обсяг інвестицій у грошовому вимірі тощо. Натомість ми пропонуємо досліджувати це питання з урахуванням ефективності діяльності органів державної влади, які є суб'єктами, уповноваженими реалізовувати державну політику в окремих складових економічної безпеки. На наш погляд, цей підхід має право на існування, оскільки він дозволяє знайти першопричину, яка могла призвести до негативного підсумкового результату у вигляді формально визначеного показника економічної безпеки, і в цьому аспекті нам може допомогти зарубіжний досвід здійснення такого оцінювання.

Якщо говорити про показники економічної безпеки Республіки Казахстан, то до них науковці відносять обсяг валового внутрішнього продукту, частку в промисловому виробництві обробної промисловості, частку в промисловому виробництві машинобудування, обсяги інвестицій, витрати на наукові дослідження, частку нових видів продукції в обсязі продукції, що випускається, та продукції машинобудування, частки людей, що мають доходи нижче прожиткового мінімуму, тривалість життя населення, розрив між доходами 10 % найбагатших і 10 % найбідніших груп населення, рівень злочинності, рівень безробіття за методологією МОП, рівень інфляції за рік, обсяг внутрішнього боргу, обсяг зовнішнього боргу, частку зовнішніх запозичень у покритті дефіциту бюджету, дефіцит бюджету, грошову масу й частку імпорту у внутрішньому споживанні [1, с. 100].

У республіці Білорусь не виділяють окремих індикаторів економічної безпеки, натомість ми можемо знайти деякі з них у переліку показників національної безпеки, визначених Указом Президента Республіки Білорусь від 9 листопада 2010 р. № 575: частка у ВВП інвестицій в основний капітал, рівень інноваційної

активності промислових підприємств, внутрішні витрати на наукові дослідження і розробки, платежі з обслуговування державного боргу до доходів республіканського бюджету, індекс розвитку людського потенціалу, доцільний коефіцієнт тощо¹.

Білоруські науковці до системи показників економічної безпеки відносять такі дані: частка ВВП на душу населення в середньосвітовому ВВП на душу населення, частка в промисловому виробництві обробної промисловості, частка в промисловому виробництві машинобудування, обсяги інвестицій, витрати на наукові дослідження, частка нової продукції в загальному обсязі промислової продукції, частка в населенні людей, що мають доходи нижче прожиткового мінімуму, рівень безробіття за методологією МОП, рівень інфляції за рік, обсяг внутрішнього боргу, обсяг зовнішнього боргу, дефіцит бюджету, сальдо зовнішньої торгівлі, включно з послугами, частка імпорту у внутрішньому споживанні [2].

Отже, більшість показників згаданих країн є подібними до таких у національній методиці розрахунку рівня економічної безпеки, визначеній у 2013 р.

Водночас у Республіці Казахстан, у тому числі у сфері економіки, робота профільного міністерства, Міністерства фінансів, та інших державних органів оцінюється за двома на-

прямками: 1) операційне оцінювання ефективності; 2) оцінювання результативності діяльності.

Операційне оцінювання – це комплекс заходів, спрямованих на визначення ефективності процесів діяльності в державних органах. Джерелами інформації для операційного оцінювання є:

1) звіти державних органів про проведену роботу за звітний період;

2) результати перевірок Адміністрації Президента Республіки Казахстан та уповноважених на проведення операційного оцінювання державних органів;

3) результати контролю Адміністрації Президента Республіки Казахстан з питань виконання актів і доручень Президента, Державного секретаря Республіки й Адміністрації Президента;

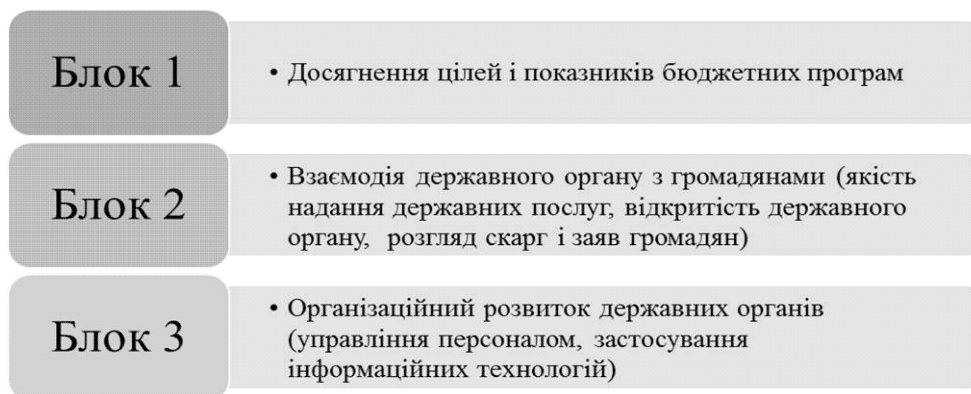
4) результати контролю Канцелярії Прем'єр-міністра Республіки з питань виконання актів та доручень Уряду Республіки Казахстан;

5) акти контролю державних органів та офіційні статистичні дані;

7) висновки незалежних експертів за блоками діяльності оцінюваних державних органів;

8) результати соціологічних досліджень, оглядів міжнародних організацій і міжнародних рейтингів за певним блоком операційного оцінювання².

Операційне оцінювання здійснюється за такими блоками [3].

Отже, можна констатувати, що в Республіці Казахстан реалізація політики в економі-

чній сфері оцінюється не лише з точки зору суто економічних показників, а й охоплює

¹ Об утверждении Концепции национальной безопасности Республики Беларусь : Указ Президента Республики Беларусь от 09.11.2010. № 575 // Комитет государственной безопасности Республики Беларусь : сайт. URL: <http://kgb.by/ru/ukaz575/> (дата звернення: 21.05.2020).

² О Системе ежегодной оценки эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, городов республиканского значения, столицы : Указ Президента Республики Казахстан от 19.03.2010 № 954. URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/U100000954_ (дата звернення: 21.05.2020).

внутрішню діяльність таких органів, а також напрямок взаємодії із громадянським суспільством. Слід також зауважити, що даними, які свідчать про ефективність державної політики у сфері економіки, є результати соціологічних опитувань і міжнародні опитування та рейтинги.

Якщо уважно проаналізувати міжнародні рейтингові оцінювання країн, пов'язані з оцінюванням їх економічного розвитку та безпеки, то також можемо сказати, що вони не обмежуються суто економічною сферою, оскільки, на думку фахівців, економічна безпека безпосередньо пов'язується з іншими сферами діяльності держави, зокрема процесом публічного управління та протидії правопорушенням. Отже, слід розглянути зазначені системи оцінювання дещо докладніше.

Euromoney Country Risk (ECR) – це платформа, розроблена для збору та узагальнення експертних висновків із наявних економічних ризиків у країні за допомогою 23 змінних. ECR оцінює інвестиційний ризик країни, ризик дефолту, ризик втрати прямих інвестицій, ризик глобальних ділових відносин тощо. Для отримання загальної оцінки ризиків у країні експерти Euromoney досліджують п'ять категорій: політичні ризики (35 %), економічні ризики (35 %), структурні ризики (10 %), доступ до міжнародних ринків капіталу (10 %) та показник суверенного боргу (10 %).

Основними складовими економічного та політичного блоку виступають такі показники:

1) економічна оцінка (міцність банківського сектора, економічний прогноз ВВП, зайнятість/безробіття, стан державних фінансів, грошово-кредитна політика/стабільність валюти);

2) політична оцінка (рівень корупції, стан державних неплатежів та неповернення грошових запозичень, стабільність уряду, ступінь доступності та надійності інформації і державної статистики, ступінь незалежності й ефективності державних інституцій, якість політики та регуляторного середовища) [4].

Слід зауважити, що оцінка ECR складається з якісних показників, що ґрунтуються на висновках незалежних експертів, акредитованих платформою Euromoney Country Risk. Для отримання акредитації особа має проводити професійну діяльність у фінансовому чи економічному секторі або здійснювати наукові дослідження економічної спрямованості. Експерт може бути працівником профільного науково-дослідного інституту чи відповідного державного органу або здійснювати професійну діяльність як незалежний економічний аналітик чи експерт [5].

Слід звернути увагу на методологію World Government Indicators (WGI), яка містить сукупні та індивідуальні «показники публічного врядування» для понад 200 країн і територій, що використовуються Світовим банком. Зазначені показники ґрунтуються на опитуваннях великої кількості респондентів: громадян, працівників приватного сектора, аналітичних центрів, неурядових організацій тощо. Під публічним врядуванням ця методика розуміє процеси виборів, моніторингу та зміни уряду певної країни, спроможність уряду ефективно формувати та провадити обґрунтовану політику, повагу громадян до інститутів, що регулюють економічну та соціальну взаємодію між ними [6].

Серед показників (індикаторів) публічного врядування виділяють:

1) право голосу та підзвітність (*Voice and Accountability*), які свідчать про те, як громадяни країни можуть брати участь у виборі органів влади, а також про наявність свободи вираження поглядів, свободи асоціацій та незалежності ЗМІ;

2) політичну стабільність та відсутність насильства (*Political Stability and Absence of Violence*), коли вимірюється уявлення про ймовірність політичної нестабільності, тобто наскільки якість урядування може викликати різкі зміни курсу країни, а також ймовірність насильницької зміни влади;

3) ефективність уряду (*Government Effectiveness*) – фіксує стан якості державних послуг, якість державної служби та ступінь її незалежності від політичного тиску, якість реалізації державної політики, а також довіри до неї;

4) якість регулювання (*Regulatory Quality*), що відображає здатність уряду формувати та застосовувати обґрунтовану політику, що сприяє розвитку приватного сектора економіки;

5) верховенство права (*Rule of Law*) – містить у собі оцінку дотримання на території країни прав і свобод громадян, якості діяльності судів та поліції, а також рівня злочинності;

6) контроль корупції (*Control of Corruption*) – охоплює думку експертів та кількісні дані про рівень корупції, а також про сприйняття корупції у суспільстві та її вплив на розвиток бізнесу та національної економіки [7].

Дослідження ділового середовища та ефективності підприємств (BEEPS) – це відоме економічне дослідження, яке проводиться в країнах Східної Європи та Центральної Азії як спільний проект Світового банку та Європейського банку реконструкції та розвитку. У зазначеному опитуванні беруть участь власники

фірм та бізнесмени, в тому числі які представляють фірми з іноземним капіталом у відповідній країні. Опитування охоплює оцінювання впливу держави на бізнес-середовище, включно з показниками конкурентності та корупції, зокрема:

1) регулювання та податки (час, що витрачається на виконання вказівок податкових органів та на відвідування їх установ, час отримання дозвільних документів);

2) корупція (відсоток фірм, які дарували подарунки державним чиновникам добровільно, внаслідок примушування, глибина підкупу (відсоток публічних операцій, коли вимагається подарунок чи неофіційний платіж) тощо);

3) злочинність (відсоток фірм, які платять за забезпечення безпеки, збитки внаслідок крадіжок та вандалізму щодо фірми тощо);

4) обмеження для розвитку бізнесу (доступ до фінансів, доступ до землі, ліцензування бізнесу та дозволи, корупція, судова система, норми праці, ставки податку, політична нестабільність тощо) [8].

Головним міжнародним дослідженням щодо визначення місця країни у світовому антикорупційному рейтингу є так званий CPI-індекс сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index, CPI*). Цей рейтинг складається організацією Transparency International з 1995 р. CPI охоплює сприйняття корупції в публічному секторі експертами, зокрема хабарництво, розкрадання публічних коштів, кумівство на державній службі, захоплення держави, здатність уряду впроваджувати механізми забезпечення доброчесності, ефективно переслідування корупціонерів, надмірну бюрократію, наявність відповідних законів про розкриття фінансової інформації, запобігання конфлікту інтересів та доступ до інформації, забезпечення захисту викривачів, журналістів та слідчих. CPI містить у собі точки зору представників бізнесу, інвесторів, дослідників ринку тощо. Він відображає думку приватного сектора та його сприйняття корупції в публічному секторі. Важливо пам'ятати, що CPI вимірює саме сприйняття, а не фактичний рівень корупції. Вищий результат однієї країни порівняно з іншою не означає, що в першій менше корупції, ніж другій, – це означає, що перша сприймається як менш корумпована [9].

Під час аналізу зарубіжних практик оцінювання економічної безпеки можна виявити дуже цікавий факт, що поняття «економічна безпека» цілком може застосовуватися до окремої людини й описується терміном «індекс економічної безпеки (ESI)». Так, американські дослідники говорять, що індекс еко-

номічної безпеки – це новий показник, покликаний сприяти дослідженню та аналізу державної політики на підставі вивчення економічного стану певних груп осіб.

Індекс економічної безпеки об'єднує декілька параметрів: 1) великі втрати доходів домогосподарств; 2) великі сплески витрат на медичні послуги; 3) достатність фінансового базису домогосподарств для запобігання цих витрат і спадів. У межах таких досліджень вчені, зокрема, зробили висновки про те, що загрозою економічній безпеці окремої сім'ї є падіння наявного доходу більше ніж 25 % на рік (втрата тримісячного доходу, тобто 25 % річного доходу, спричинить труднощі щонайменше для половини американців) [10].

У наукових дослідженнях Євростату, присвячених економічній ситуації у країнах ЄС, вивчаються показники економічної і фізичної безпеки особи як органічний додаток до загального аналізу стану економіки країни. Євростат зазначає, що поняття економічної безпеки не обмежується наявністю та розміром ризиків, пов'язаних із матеріальними умовами життя та ймовірністю їх виникнення. У вузькому розумінні економічна безпека може визначатися стосовно здатності індивіда використовувати фінансові ресурси, якщо вони вкрай необхідні. Але поняття економічної безпеки може бути розширено таким чином, щоб охопити загальну уразливість чи стійкість людей до таких несприятливих ситуацій і наявність механізмів підтримки – людських та соціальних ресурсів, які забезпечують мережу безпеки для людей, які потребують, наприклад, системи соціального забезпечення чи надання допомоги родиною та/або друзями [11].

Наостанок також слід навести думку фахівців Центру досліджень європейської інтеграції, які у публікації «Аналіз динаміки європейської економічної безпеки в умовах мінливого соціально-економічного середовища» говорять про такі визначальні показники економічної безпеки країн Євросоюзу:

1) державний борг (суверенний борг є ключовим фактором, що визначає рівень економічної безпеки держави);

2) рейтинг реального ВВП (цей показник дозволяє оцінити фактичний розмір добробуту, який забезпечує економіка протягом певного періоду часу);

3) рівень інвестицій в основний капітал (вимірює розмір набуття основних фондів бізнес-сектором, урядом та домогосподарствами);

4) продуктивність (є ключовим показником економічної діяльності та безпеки, що відображає ефективність бізнесу та уряду держави);

5) розвиток технологій (країни, які інтенсивно використовують переваги інновацій, є більш конкурентоспроможними та мають більшу здатність до адаптації, а також є менш уразливими до зовнішніх загроз);

6) інституційна оцінка (показує еволюцію ефективності управління, що опосередковує ринкові відносини, а отже, визначає економічну конкурентоспроможність крізь призму інституцій; аналіз динаміки цього показника дозволяє оцінити загальний розвиток діяльності країни щодо контролю над корупцією, політичної стабільності та відсутності насильства, голосу та підзвітності, ефективності уряду, якості регулювання та верховенства права) [12].

Висновки

1. Аналіз досвіду зарубіжних країн стосовно формування системи критеріїв та показників економічної безпеки свідчить про те, що усталеної точки зору на її складові елементи не існує.

2. Сусідні з Україною держави, такі як Казахстан і Республіка Білорусь, мають схожі на ті, що використовують у нашій країні, показники економічної безпеки, які формуються виключно кількісними показниками окремих галузей національної економіки. Водночас, починаючи із 2016 р., в Казахстані поряд із кількісними економічними даними для оцінювання безпеки розвитку країни та ефективності реалізації державної політики почали використовувати додаткові показники, пов'язані з ефективністю діяльності органів публічного управління.

3. Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку проводиться кілька комплексних досліджень розвитку економіки країн світу, що охоплюють як оцінювання поточного стану основних її галузей, так і можливі загрози безпеці країн, що ви-

пливають із сучасних світових тенденцій суспільного життя. Цікавим у досліджуваних методиках є те, що поряд із суто економічними даними експерти досліджують супутні сфери, зокрема рівень корупції, злочинності, ефективність роботи державних органів, якість нормативної бази та рівень втручання держави в економічні процеси й роботу бізнес-структур. Важливим у цих дослідженнях є також те, що поряд із кількісними використовуються якісні показники, що складаються із дослідження думок бізнес-середовища, підприємців та інших суб'єктів господарської діяльності.

4. У зарубіжній науковій практиці та практиці роботи керівних органів ЄС існує також інший підхід до економічної безпеки, відповідно до якого вона може розглядатися в контексті економічної безпеки окремої людини або соціальних сукупностей людей (сім'я, робітники, селяни, підприємці тощо). У цьому аспекті економічна безпека розуміється як стійкість особи чи групи осіб до можливих зовнішніх і внутрішніх загроз економічного характеру, що пов'язується з належним фінансовим і соціальним забезпеченням.

5. На підставі вищевикладеного вважаємо, що національна методика розрахунку рівня економічної безпеки України потребує вдосконалення шляхом введення до її системи показників роботи державних органів за відповідним напрямком, визначення критеріїв та показників протидії економічній злочинності та корупції, вдосконалення механізму збору первинних даних шляхом додавання соціологічних досліджень, експертних оцінок і досліджень зарубіжних фінансових інституцій.

Перспективними напрямками подальших досліджень слід визнати дослідження основних напрямків адаптації зарубіжного законодавства у сфері забезпечення економічної безпеки до національної правової системи.

Список бібліографічних посилань

1. Байдалинова А. С. Оценка показателей экономической безопасности РК. *Известия Национальной академии наук Республики Казахстан*. 2017. № 6. С. 97–104. URL: <https://tinyurl.com/ybj8uuxu> (дата звернення: 21.05.2020).
2. Володько О. В., Михаленко Е. С., Нелюба А. И. Оценка экономической безопасности Республики Беларусь на современном этапе. *Экономика и социум*. 2018. Вып. 12 (55). С. 290–295. URL: <https://tinyurl.com/y9dj76km> (дата звернення: 21.05.2020).
3. Оценка эффективности деятельности государственных органов – 2016 / Администрация президента Республики Казахстан, Центр стратегических разработок и анализа, АО «Институт экономических исследований», Центр оценки эффективности деятельности государственных органов // Центр оценки эффективности деятельности государственных органов АО «Институт экономических исследований» : сайт. URL: <https://www.bagalau.kz/upload/22-01-2019/ad1b8dd7e72c8887a5fb10cc6f2fdab44c9a1d07.pdf> (дата звернення: 21.05.2020).
4. Methodology // Euromoney Country Risk : сайт. URL: <https://www.euromoney.com/country-risk/methodology#AboutUs> (дата звернення: 21.05.2020).

5. What kind of institutions do ECR experts work for? // Euromoney Country Risk : сайт. URL: <https://www.euromoney.com/country-risk/faqs#WhatkindofinstitutionsdoECRexpertsworkfor> (дата звернення: 21.05.2020).
6. The Worldwide Governance Indicators (WGI) project // The Worldwide Governance Indicators : сайт. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi> (дата звернення: 21.05.2020).
7. Description of methodology Worldwide Governance Indicators (WGI) // The Worldwide Governance Indicators : сайт. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Documents> (дата звернення: 21.05.2020).
8. Enterprise surveys indicator descriptions (September 11, 2017) // The World Bank : сайт. URL: <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/methodology/Indicator-Descriptions.pdf> (дата звернення: 21.05.2020).
9. Індекс сприйняття корупції 2019 // Transparency International Ukraine : сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2019/> (дата звернення: 21.05.2020).
10. Hacker J. S., Huber Gr., Rehm Ph., Schlesinger M., Valletta R. The Economic Security Index (ESI). A New Measure of the Economic Security of American Workers and their Families // Economic Security Index : сайт. URL: http://economicsecurityindex.org/assets/48pgplusCov_revised%20Aug%204.pdf (дата звернення: 21.05.2020).
11. Quality of life indicators – economic security and physical safety // Eurostat Statistics Explained : сайт. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators_-_economic_security_and_physical_safety (дата звернення: 21.05.2020).
12. Ignatov A. Analysis of the dynamics of the European economic security in the conditions of a changing socio-economic environment. *New Medit.* 2019. No. 18 (2). Pp. 15–56. DOI: <http://dx.doi.org/10.30682/nm1902b>.

Надійшла до редколегії 27.05.2020

КОШИКОВ Д. А. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ УКРАИНЫ

Аргументирована необходимость дальнейшего изучения эффективности деятельности государственных органов зарубежных стран в части реализации политики экономической безопасности, что будет мощно воздействовать на развитие национальной системы оценки такой эффективности. Проанализированы научные подходы к определению в зарубежных научных источниках термина «экономическая безопасность» в зависимости от объекта исследования (государство, регион, человек), а также показатели ее оценки. Проанализирован зарубежный опыт оценки экономического состояния и экономической безопасности зарубежных стран, который применяется как на уровне руководства государств, так и для международных рейтингов Всемирного банка и Банка реконструкции и развития. Предложены основные направления имплементации положительного зарубежного опыта оценки уровня экономической безопасности национальной практике. Сделан вывод, что национальная методика расчета уровня экономической безопасности Украины нуждается в усовершенствовании путем введения в ее систему показателей работы государственных органов в соответствующем направлении, определения критериев и показателей противодействия экономической преступности и коррупции, совершенствования механизма сбора первичных данных путем добавления социологических исследований, экспертных оценок и исследований зарубежных финансовых институтов.

Ключевые слова: экономика, экономическая безопасность, критерии, показатели, оценивание.

KOSHIKOV D. O. INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ASSESSING ECONOMIC SECURITY: BASIC APPROACHES AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

It has been stated that the implementation of state policy in the field of economic security of the country requires systematic monitoring and adjustment, taking into account the rapid changes in the global world and economic space. This monitoring of the state of economic security of the country should be carried out by obtaining and studying certain factual data that allows to make a conclusion about the effectiveness of joint efforts of the authorized state agencies in the direction of national economic security.

The necessity of further study of the effectiveness of the activities of state agencies of foreign countries in the implementation of economic security policy, which would strongly influence the development of the national system for assessing such effectiveness.

The author has considered scientific approaches to the definition of the term “economic security” in foreign scientific sources depending on the object of study (country, region, person), as well as indicators of its evaluation.

International experience of assessing the economic condition and economic security of foreign countries has been analyzed, which is used both at the level of government and for compiling international ratings of the World Bank and the Bank for Reconstruction and Development. The World Bank and the European Bank for Reconstruction and Development carry out several comprehensive studies of the economic development of the world countries, covering both the assessment of the current state of its main industries and possible security threats arising from the current global tendencies in public life. It is interesting fact in the researched methods that along to purely economic data, experts study related areas, in particular the level of corruption, crime, efficiency of government agencies, the quality of the regulatory base and the level of state intervention in economic processes and business structures. It is also important in these studies that qualitative indicators are used along with quantitative ones, which consist of studying the opinions of the business environment, entrepreneurs and other business entities.

The main directions of the implementation of positive international experience in assessing the level of economic security to national practice have been suggested. It has been concluded that the national method of calculating the level of economic security of Ukraine needs to be improved by introducing into its system the indicators of state agencies’ work in the relevant area, defining criteria and indicators for combating economic crime and corruption, improving the mechanism of collecting primary data by adding sociological research, expert assessments and research of foreign financial institutions.

Key words: *economy, economic security, criteria, indicators, evaluation.*